

**KULT MAJKE BOŽJE
U PASTORALNOM
DJELOVANJU
BISKUPA JOSIPA JURJA
STROSSMAYERA¹**

Andrija Šuljak

Biskup Josip Juraj Strossmayer (1849-1905) bio je duhovni pastir Bosansko-đakovačke i Srijemske biskupije pedeset i pet godina. Svojim je djelovanjem nadišao prostor svoje prostrane biskupije te je bio jedna od vodećih ličnosti crkvenog, kulturnog i političkog života Hrvatske u drugoj polovici 19. stoljeća, dobro poznat u Monarhiji i u Europi, a ušao je i u povijest opće Crkve. U literaturi se najčešće obrađuje kao mecena, kao političar te kao biskup crkvenog jedinstva, a s posebnim se naglaskom - na žalost gotovo redovito osiromašeno i tendenciozno - ističe njegov nastup na Prvome vatikanskom saboru godine 1869/70. Nije zaobiđeno ni njegovo upravljanje velikim biskupskim vlastelinstvom. No biskup Strossmayer kao pastoralni djelatnik gotovo je nepoznat. Ima čak mišljenja i optužbi da je, zaokupljen velikim nacionalnim, političkim, južnoslavenskim, slavenskim i europskim problemima te problemima opće Crkve, zanemario brigu za biskupiju koja mu je bila povjerena, i čije je materijalno bogatstvo nezakonito otuđivao i ulagao u necrkvene pothvate. Ipak on je prije svega pastir svoje biskupije, ona mu je prva briga, temelj svega njegova širokog i bogatog djelovanja.

Do sada su samo dva autora posvetila pozornost ovom području njegova rada. To su njegovi glavni biografi Milko Cepelić i Matija Pavić² te Makso Peloz.³

---

¹ Ovaj sam rad kao referat prezentirao na X. međunarodnom mariološkom kongresu godine 1987. u Kevelaeru u Njemačkoj.

² CEPELIĆ, M.- PAVIĆ, M., *Biskup Josip Juraj Strossmayer*, Zagreb, 1900-1904.

³ PELOZA, M., *Pastoralno djelovanje biskupa J. J. Strossmayera*, u *Vjesnik Đakovačke biskupije*, XIX(1966), 132-133, 181-183, 202-203, 232-234.

Strossmayer je, preuzevši godine 1850. vodstvo biskupije, naslijedio prostranu i sređenu biskupiju, s dobro uređenom administrativnom organizacijom na arhidakonate, dekanate i župe. Postojale su osnovne središnje ustanove, napose Stolni kaptol i Bogoslovno sjemenište. Ipak je biskupijska zajednica bila relativno mlada. Osnovana je tek godine 1780, i to od dvije biskupije, Bosansko-đakovačke i Srijemske te od dijelova još drugih dviju biskupija, Pečuške i Zagrebačke.⁴ Sjedinjene biskupije mogu se samo pohvaliti svojim biskupima Strossmayerovim prethodnicima, napose Matejom Franjom Krticom (1773-1805), Antunom Mandićem (1806-1815) i Josipom Kukovićem (1834-1849).

Ipak biskupija još ne živi kao uhodana zajednica. To zajedništvo i normalan hod rada izgraditi će biskup Strossmayer. Prema M. Pełozi, tek će Strossmayer dati biskupiji duh reforme Tridentskog koncila, a to je tadašnji duh Katoličke crkve, koji je u našim krajevima zbog turskoga ropstva počeo djelovati s velikim zakašnjenjem. Čini mi se da takav sud i nije pretjeran.

Biskupija s oko 200.000 vjernika i 90 župa nema Dječaćkog sjemeništa, veliki je problem bio nedostatak, kao i dosta loše stanje postojećih crkava, napose katedralne crkve u Đakovu, koja bi morala biti majka crkva svih crkava prostrane biskupije. Zato će Strossmayer biti najprije graditelj. I izgradio je 13 župnikih i oko 50 filijalnih crkava. Među njima najljepše su njegova katedrala u Đakovu i župska crkva sv. Petra i Pavla u Osijeku koja preuzima mjesto središnje crkve umjesto crkve sv. Mihaela u Tvrđi i postaje srce i simbol modernog Osijeka. Uspio je godine 1899. otvoriti i Dječaćko sjemenište u Osijeku, obnovio je i za normalan suvremen rad osposobio Bogoslovno sjemenište, a proširio ga i gradnjom Bogoslovnog sjemeništa za bosanske franjevce u Đakovu. Osnovao je i deset novih župa, jer je suvremeni pastoralni rad to zahtijevao.

Godine 1873. pokrenuo je biskupijsko glasilo *Glasnik biskupija Bosanske i Srijemske* koje neprestano izlazi do danas. Želio je da Glasnik bude u službi permanentne izobrazbe pastoralnoga svećenstva, da i sam s pomoću njega vodi i usmjerava pastoralno djelovanje u biskupiji, da kao biskup i pastir bude dostupan i svećenicima i narodu. Za njegovo tiskanje, ali i za crkveno-teološku izdavačku djelatnost potkraj godine 1880. nabavlja vlastitu biskupijsku tiskaru, koja će do godine 1945, kad je bila nacionalizirana, razviti bogatu izdavačku djelatnost.

Posebno poglavlje njegova pastoralnog rada jesu njegovi pastirski pohodi župama i svećenicima. Osobno je posjetio sve župe prostrane

---

⁴ HERMAN, F., *Sjedinjenje biskupija bosansko-đakovačke i srijemske*, Zagreb 1941.

biskupije od 4 do 10 puta,⁵ a za svojeg biskupovanja imao je i 6 pomoćnih biskupa.

Srce njegove pastoralne aktivnosti bile su njegove pastoralne poslanice. Do godine 1873. župnici ih prepisuju rukom u posebnu knjigu *Pastoralne poslanice*, a od te godine redovito ih objavljuje biskupijsko glasilo. Tematika je tih poslanica raznolika: dogmatska, moralna, pravna, ekleziološka, pastoralna... pa i općekulturna. U njima je davao prikaze i komentare gotovo svih važnijih papinskih enciklika i dokumenata.

U biskupiji je organizirao dva velika ciklusa pučkih misija, što je u ono doba novost u našim stranama, i njima je duhovnim obnovama obuhvatio sve župe. Prvi ciklus na početku njegova biskupovanja vodili su isusovci, a drugi potkraj stoljeća povjerio je dominikancima iz Dalmacije.

Već na početku svojeg biskupovanja dovodi u Đakovo redovnice i s njima započinje karitativno-odgojni rad Crkve u tom dijelu Hrvatske. Nepunih 11 godina nakon dolaska Milosrdnih sestara sv. Vinka u Zagreb, u vrijeme biskupa Jurja Haulika, te sestre godine 1856. dolaze u novosagrađeni samostan u Đakovu te se posvećuju odgoju ženske mladeži. Godine 1868. umjesto njih u Đakovo dolaze redovnice Družbe milosrdnih sestara sv. Križa iz Švicarske i djeluju u Đakovu i po cijeloj Hrvatskoj do danas. Kad je 1874. u Osijeku otvorena zakladna bolnica, sestre sv. Vinka iz Zagreba dolaze u Osijek i preuzimaju vodstvo bolnice, a uskoro se posvećuju i odgojnom radu. Godine 1881. dolaze u Osijek Kćeri kršćanske ljubavi sv. Vinka Paulskog, a 1893. i Marijine sestre koje se posvećuju njezi bolesnika. To su ženske karitativno-odgojne družbe koje su dale novo obilježje Crkvi u Hrvatskoj.

Plod pučkih misija bile su brojne bratovštine, vjerska društva kojima je glavni cilj bio oživljavanje i produbljanje crkvenog života, kršćansko osvješćivanje i uključivanje vjernika laika u poslanje Crkve. Strossmayeru je napose bila draga Bratovština Presvetoga Srca Isusova, a kad je papa Lav XIII, veliki Strossmayerov prijatelj, oživio bratovštine sv. krunice i Marijine kongregacije, Strossmayer potiče svećenike da u svojim župama osnuju ta društva i vjerskom životu dadu suvremni duh.⁶

Inzistirao je na katehizaciji djece i mladeži, propovijedanju, liturgijskom životu, a kod svećenika na ozbiljnome duhovnom životu, poznavanju i produbljanju biblijsko-teološkog znanja, na redovnim i plodnim svećeničkim koronama, ozbiljnome pastoralnom radu, točnoj

---

⁵ Usp CEPELIĆ, M.-PAVIĆ, M., nav. dj., str. 158-171.

⁶ Isto, str. 210-227.

administraciji, savjesnom upravljanju crkvenim imetkom... Sve je ovo bilo bogatstvo tridentske reforme.

U njegovu pastoralnom djelovanju uočljiva su nastojanja da vjerskom životu dade suvremeno obilježje katoličke duhovnosti - naglašeno štovanje Blažene Dj. Marije. Moram priznati da je na tom području biskup Strossmayer bio za mene pravo otkriće.

U znaku Marije

Za svoje biskupsko redenje izabrao je blagdan rođenja Bl. Dj. Marije, Malu Gospu. Reden je 8. rujna 1850. godine u zavodskoj crkvi Augustineuma u Beču, a redio ga je papinski nuncij biskup Michael Viale Prelà. U zdravici, zahvaljujući svom konsekratoru ističe dva razloga svoje radosti:

"... Današnji dan je za mene dan dvojake radosti. Prvo: što preporod moj duševni za biskupa pada u onaj isti dan, u koji se po svetkovanju crkve pojavljuje na novom obzorju ona zvijezda danica, koja nam porodi sunce istine i pravde; u isti onaj dan, na koji ugleda svijet ona, koja postade majkom Boga vječitoga, koja zmiji paklenoj glavu satre, ter raskide lance robske, kojima vječita smrt sape i okova rod ljudski",⁷ a zatim ističe drugi razlog, kako to već bečka finoća zahtijeva, a to je radost što ga je redio upravo nuncij Michael Viale Prelà.

Blagdan Male Gospe bit će posebno obilježen kroz cijeli njegov život. Naime, kao biskup često je propovijedao, ali svečane godišnje propovijedi držao je samo na velike liturgijske blagdane, i to na Božić, Bogojavljenje, Uskrs, Spasovo, Duhove, Petrovo i na blagdan Male Gospe.

Na dan svoje biskupske intronizacije, 29. rujna iste godine u Đakovu, mladi je biskup završio svoj pozdravni i nastupni govor biskupiji, svećenstvu i puku molitvom koju zvršava riječima: *"... Pod možnu obranu Tvoju postavljam ja danas sebe i stado svoje o Majko Božja! Majko od milosti i milosrđa! sveti Josipe odhranitelju Spasitelja i zaručnice Majke božje, sveti Ilija i sveti Demetre odvjetnici mojih biskupija, sveti Petre i Pavle svetitelji stolne crkve ove, Vi svi Sveti i Svetice iz naroda i domovine moje, i Ti napokon sveti Mihajlo, kog danas slavimo i štujemo, molite se, ah molite se za me i za stado moje! Amen."*⁸

⁷ Isto, str. 42.

⁸ Isto, str. 58.

Strossmayer i dogma Bezgrešnog Začeca Bl. Dj. Marije

Godinu dana prije Strossmayerova biskupskog ređenja i intronizacije papa Pio IX. razaslao je svoj katoličkoj hijerarhiji encikliku *Ubi primum* da čuje mišljenje Crkve o mogućnosti definiranja dogme o Marijinu bezgrešnom začecu, koje je stoljećima naučavano kao pobožno mišljenje. Papa moli da mu odgovore: "... kakvom je pobožnošću Vaš kler i vjerni puk prožet prema (bezgrešnom) Začecu Bl. Dj. Marije, i kakvom je željom nošen da Sveta Stolica o toj stvari odluči, a ponajprije i ponajviše želimo znati što Vi sami, časna braćo, o toj stvari osjećate i što prema svojoj izvornoj mudrosti želite".⁹

Ne postoji odgovor biskupa Josipa Kukovića, tadašnjega đakovačkog biskupa, a nema ni Strossmayerova odgovora. Nema ga ni u Biskupskom arhivu u Đakovu, a ni u Vatikanskom arhivu. No nije to znak neodobravanja spomenute dogme. Mislim da je smjena biskupa na đakovačkoj biskupskoj stolici razlog što nije poslan nikakav odgovor. Da Strossmayer nije bio negativno postavljen prema toj dogmi pokazuje njegova najava proglašenja dogme godine 1854. i poziv vjernicima da se mole za uspjeh ovog čina vrhovnoga crkvenog Učiteljstva.¹⁰ Pokazuje to i njegovo pastirsko pismo kojim objavljuje proglašenu dogmu i izlaže je svećenicima i vjernicima.¹¹

U toj poslanici, napisanoj na latinskom jeziku i do sada još neobjavljenoj, Strossmayer s mnogo radosti predstavlja i tumači novo-proglašenu dogmu. Poziva svećenike da ovu veliku i divnu istinu objave i izlože vjernom puku, da obrazlože kako je Marija radi svojega božanskog materinstva bez grijeha začeta. Neka naglase da to nije nova istina, ni promjena u vjeri ili pak nešto novo dodano našem vjerovanju, nego stoljećima živa u Crkvi, trajni consensus omnium fidelium.

Tada ističe vrijednost i duhovno bogatstvo spomenute istine za svećenički život. Najprije uočava usporedbu koju je i poslije često isticao svećenicima, da ih zbog dostojanstva poziva potakne na svetost života.

"Tako i mi svećenici na jedan određen način sudjelujemo na ovoj stvarnoj moći božanskog Očinstva, kad Otajstvom svete konsekracije radamo na našim oltarima Božjeg Sina koji je čovjekom postao... tako smo mi svećenici izabrani i pozvani, da propovijedanjem i snagom sakramenata Boga i Gospodina našega Isusa Krista, Spasitelja svijeta neprestano radamo u srcima vjernika".

⁹ PERIĆ, R., *Molbe hrvatskih biskupa za dogmu o Bezgrešnom Začecu Marijinu*, u *Štovanje Bogorodice u Hrvata u 19. i 20. stoljeću*, Zagreb, 1990, str. 32-39.

¹⁰ Usp. *Okružnice od god. 1854-1872*, br.146/1855. Biskupski arhiv u Đakovu.

¹¹ Isto.

Nadalje ističe i ocrtava Božji plan spasenja i Marijinu ulogu u njemu, kao i njezine povlastice i darove Božje i otvara otajstvo Marije svećenicima riječima:

"Svi nas ovi darovi na posebni način potiču, da u sebi i drugima gajimo duboku pobožnost prema Blaženoj Majci. Trajna meditacija o ovim otajstvima, molimo, neka bude stalni poticaj Vašoj pobožnosti, neka bude božanska vatra koja iz Vašeg svećeničkog srca izvire i žari sav Vaš puk."

Podsjeća, dalje, da Mariju nije dosta samo slaviti, nego je treba i nasljedovati: *"Uistinu, predragi sinovi i braćo! ne oklijevajte nasljedovati ono što s radošću slavite."*

Zatim poziva svećenike da potiču narod na sve veću pobožnost prema Majci Božjoj te da promoviraju bratovštine s pobožnošću prema Mariji.

Završava riječima koje odaju iskrena čovjeka Crkve: *"Preporučamo ovu pobožnost pastoralnim konferencijama, da kao u svemu tako i u ovoj stvari uznastoje, koliko je moguće više, da to bude na dobro katoličkom jedinstvu i slozi."*

Svoje pastirsko pismo dopunio je uputama kako proslaviti proglašenje dogme. To mora biti najsvečanije i liturgijski i pučki, i to kroz cijelu osminu, točno nižući točke programa. Slavlje posljednjeg dana neka završi svečanim "Tebe Boga hvalimo".

Bezgrešno Začeće Bl. Dj. Marije bila je njemu draga istina o Mariji i zato je svake godine posebno naglašavao kako proslaviti blagdan Bezgrešnog Začeca, a 25. obljetnicu dogme proslavio je uistinu jubilarno. Pod okrilje Marije bez grijeha začete stavio je i sav svoj rad na sjedinjenju Crkava.

Strossmayerova katedrala Marijin spomenik

Dan njegova biskupskog ređenja, Mala Gospa, dogma i poslije blagdan Bezgrešnog Začeca Bl. Dj. Marije od početka njegova biskupskog života i rada dali su pečat njegovu pastoralnom djelovanju. Marijanski je duh utkao u svoje najveće djelo, u svoju katedralu. Nju je smatrao svojim životnim djelom, simbolom svojega života. Potvrdio je to mnogo puta riječima i fresko-slikom u glavnoj apsidi gdje je slikar Aleksandar Maksimilijan Seitz prikazao nebo. Pred vratima raja kleči pred sv. Petrom i Pavlom s katedralom u rukama kao simbolom svega što je u životu stvorio, okružen svojim zaštitnicima sv. Josipom i sv. Jurjem i moli pristup u vječnu radost. Pokazao je to i na svom nadgrobnom spomeniku, koji je prema njegovoj idejnoj zamisli izradio kipar Rudolf Valdec. Tu

Strossmayer kleči pred Kristom sucem s katedralom u rukama okružen sv. Ćirilom i Metodom, apostolima i svetima moleći božanski pravorijek nagrade nebeske.

To je katedrala sv. Petra i Pavla kao i sve prijašnje katedrale boscanskih biskupa, sva naviješta Krista Spasitelja, simbol je ljepote i bogatstva, dokaz otvorenosti i želje za jedinstvom Katoličke crkve s pravoslavnim slavenskim Crkvama. Antun G. Matoš nazvao ju je Strossmayerovim mauzolejem... Sve je to ona. No, ako je promatramo u svjetlu biskupova štovanja Marije, tada otkrivamo da je ona spomenik katoličkoga štovanja Majke Božje Marije. Izrazito katoličko obilježje daje katedrali i sam glavni oltar, posvećen sv. Petru s istaknutim natpisom iznad njega u podnožju kupole: "Tu es Petrus et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam et portae inferi non praevallebunt adversus eam". Oltar je građen potkraj 1870-ih i početkom 1880-ih godina kad je Strossmayer definitivno prihvatio odluke Prvog vatikanskog sabora i po prvi put u javnosti pisao o koncilu, i to vrlo pozitivno. Katedrala je Strossmayerova ispovijest vjere, ispovijest njegova katoličanstva.

Na pročelju katedrale, izraden u fajansi, stoji triptih koji prikazuje Krista raspetoga, ali to nije prizor Kalvarije, to je katolička teologija - navješćaj Crkve. To je poruka spasenja koju ovo zdanje naviješta, a graditelj propovijeda. Raspeti Krist za spasenje čovjeka, uz njega Marija Majka i Petar, glava Crkve. Marija supatnica i Majka Crkve... U glavnoj ladi na drugoj fresko-slici *Izgon iz raja* Aleksandra Seitza dominantno stoji lik iz Protoevanđelja, obećana Žena. U svetištu, gdje su kronološki poredani prizori iz Novoga saveza, središnji je lik, uz Isusa, njegova Majka Marija. Tu su prizori *Navješćenja*, *Pohoda*, *Rođenja*, koja se smatra umjetnički najvrijednijom fresko-slikom u katedrali, *Poklon triju mudraca*, *Dvanaestogodišnji Isus u hramu*, *Isusa skidaju s križa*.

U svetištu su tri najveličanstvenije fresko-slike: *Nebo* u glavnoj apsidi, *Poklon triju mudraca* u lijevoj i *Isusa skidaju s križa* u desnoj apsidi. Na svima je središnji lik Marija. Nebo je umjetnik prikazao kao krunjenje Bl. Dj. Marije. Nebo je Marijina pobjeda, ali i obećanje pobjede svega stvorenoga. To je Marijina slava - slava svega stvorenoga.

Desno od glavnog oltara stoji oltar Majke Božje, djelo Vatroslava Doneganija. U glavnoj ladi kao sastavni dio svetišta smještena je neorenesansna propovjedaonica s reljefno prikazanim velikim propovjednicima i misionarima, a između njih u četverokutnim ploham četiri su prizora iz Marijina života: *Navješćenje*, *Zaruke*, *Prikazanje u hramu* i *Kalvarija*.

U glavnoj apsidi iza glavnog oltara iznad biskupskoga trona biskup graditelj dao je postaviti duborez u skupocjenom mahagoniju *Crne*

Bogorodice, djelo pizzanske škole iz 14. stoljeća. To je djelo iz njegove bogate umjetničke zbirke, ali ga nije darovao Galeriji.

U kripti nad grobom biskupa Strossmayera Marijin lik stoji pred Kristom sucem. Tu je Isusova Majka zagovornica biskupa graditelja i štovaljelja. Njegova je izričita želja da na njegovu nadgrobnom spomeniku bude ona kao zagovornica. Tu je želju izrazio u svojoj oporuci.¹²

Od pročelja katedrale, po kojemu veličanstveni hram, ali po njemu i biskup graditelj, propovijeda radosnu vijest spasenja, do kripte gdje Strossmayer počiva i čeka dan pobjede, na 20 mjesta prikazan je lik Marije Bogorodice. A Strossmayer je često govorio da želi da njegova katedrala neprestano i živo propovijeda ljepotu i bogatstvo vjere Katoličke crkve, da odgaja puk u vjeri pradjedova. Ostvario je to i naglašenom Marijinom prisutnošću.

Marijine crkve u biskupiji

Strossmayer nije samo svoju katedralu obilježio marijanskim duhom. Više crkava koje je po biskupiji gradio ili obnavljao posvećene su Bl. Dj. Mariji. Moramo istaknuti napose tri. To su crkve u glavnim biskupijskim marijanskim svetištima, i to u Ilači, u Petrovaradinu na Tekijama te u Aljmašu. U Ilači je godine 1870. sagradio proštenišnu crkvu i time utemeljio mlado proštenište, danas u biskupiji poznato i rado posjećivano za Marijine blagdane, napose za Veliku Gospu. Na žalost, i ono je dijelilo tragičnu sudbinu vjernog naroda. Okupirano je i, čini se, razrušeno. Sagradio je i novu neorenesansnu crkvu prema planovima Hermana Bolléa, proštenišnu crkvu Majke Božje Tekijske - Snježnu Gospu kod Petrovaradina. O radovima i obnovi brinuo se poznati biskupijski književnik župnik Ilija Okrugić.¹³ Svetište je postalo omiljelo proštenište ne samo srijemskog dijela biskupije nego i cijele Bačke i Banata. Veliko se mnoštvo hodočasnika okupi napose na blagdan Snježne Gospe te na blagdan sv. Ane. Rado ga posjećuju i pravoslavni vjernici. U Aljmašu je sredinom stoljeća podigao novu proštenišnu crkvu i nabavio novi kip Majke Božje, a zatim je potkraj stoljeća potpuno obnovio proštenište i dao mu današnji izgled. Na žalost, u domovinskom je ratu sasvim uništeno.

Jednakom je ljubavlju obnavljao i ukrašavao i druge marijanske proštenišne crkve, možda manje poznate, ali zato neke od njih s dužom i slavnijom povijesnom prošlošću. Obnovio je tako crkve u Bapskoj, u

¹² Usp. *Glasnik biskupije Bosanske i Srijemske*, XXXIII(1905), 59.

¹³ Usp. CEPELIĆ, M.-PAVIĆ, M., nav.dj., str. 402-403.

Dragotinu, u Moroviću, u Lipovcu Lučicu, te manje Marijine crkvice odnosno kapelice kao crkvu Gospe od hrasta u Vukovaru, Snježne Gospe u Osijeku, te mnoge druge.¹⁴

Biskup često potiče župnike da u crkve, ako ga nemaju, postave oltar Majke Božje, nabave kip ili sliku, oltarnike urese Marijinim simbolima, da uz crkvu sagrade lurdsku spilju te da potiču puk na štovanje napose Lurdske Gospe. Prvo zvono koje je blagoslovio u biskupiji bilo je u malome proštenišnom mjestu Male Gospe u Semeljcima, a posvećeno je Mariji. Za svojeg biskupovanja blagoslovio je na čast Mariji 38 zvana. No moramo naglasiti da je za svojega dugog biskupovanja imao šest pomoćnih biskupa pa su vrlo često i oni pastoralno obilazili biskupiju i blagoslivljali.¹⁵

Pastirska pisma i okružnice

Strossmayer je neumoran u pisanju pastirskih pisama. Možda bismo mogli reći da su njegove pastirske poslanice biskupiji, pa čak i cijeloj Hrvatskoj njemu svojstven oblik pastoralna djelovanja. On je biskup pastirskih pisama. Zanimljivo je da je samo jedno, ono iz godine 1855, kojim najavljuje i tumači dogmu Bezgrešnog Začeca Bl. Dj. Marije, posvećeno isključivo Mariji. No zato često u svojim poslanicama preporučuje pobožnost prema Blaženoj Djevici. Napisao je svećenicima i mnoštvo biskupskih okružnica kojima usmjerava i vodi pastoralni rad u biskupiji.

Tako u dogovoru sa zagrebačkim nadbiskupom Jurjom Haulikom organizira osmodnevnu proslavu proglašenja dogme Bezgrešnog Začeca. Poslanicom objavljuje svoje hodočašće u veliko talijansko i europsko proštenište u Loreto, kad je godine 1859. prvi put putovao u službeni posjet Rimu. Obrazlaže i najavljuje proslavu 25. jubileja proglašenja dogme Bezgrešnog Začeca. Od početka pontifikata pape Lava XIII, nazivaju ga i marijanskim papom, okružnicama ustrajno potiče na pobožnost krunice, usmjerava i niz godina vodi listopadsku pobožnost s moljenjem krunice. Objavljuje marijanske dokumente Pape Lava XIII, preporučuje bratovštine sv. krunice, škapular...¹⁶ Biskupijski Glasnik prebogat je ovim pastoralnim marijanskim uputama.

---

¹⁴ CRNICA, A., *Hrvati i Marija, nacrt djela Gospina Hrvatska*, Zagreb, 1953. (ciklostil), str. 55-67; CEPELIĆ, M.-PAVIĆ M., nav. dj. str. 210-227.

¹⁵ Ovi pomoćni biskupi bili su naslovni biskupi, ugledni članovi Stolnog kaptola. Usp. CEPELIĆ, M.-PAVIĆ, M., nav. dj., str. 198-206.

¹⁶ Isto, str. 216.

Rezultat ovih nastojanja nije izostao. U biskupiji niču Bratovštine sv. krunice. Milko Cepelić i Matija Pavić navode ih 47, s više od 10.000 članova molitelja i članova žive krunice. Osnivaju se Društva sv. obitelji čiji članovi dnevno mole određene molitve Isusu, Mariji i Josipu. Pod utjecajem misionara dominikanaca u biskupiji se potkraj stoljeća osnivaju Marijine kongregacije. Najprije u Bogoslovnom sjemeništu i među svećenicima, a zatim u Dječaćkom sjemeništu u Osijeku. Uskoro je biskupija obogaćena mnoštvom Marijinih kongregacija gospoda i djevojaka.¹⁷

Marijanski tisak u biskupiji

Zanimljivo je pogledati koliko se marijanske teme pojavljuju u biskupijskom tisku. U prvim godinama, napose dok Glasnik još nije izlazio, pisalo se i tiskalo malo o Mariji. I u prvim brojevima Glasnika rijetko se pojavilo nešto opširnije i novije o pobožnosti prema Majci Božjoj. Tek od godine 1883., kad je papa Lav XIII. dao novi zamah štovanju Marije oživio je Glasnik, a i tiskarska aktivnost je postala bogatija.

Godine 1861. objavljen je *Kratki nauk krestjansko-katolički* prema J. Deharbu, koji donosi molitvu Zdravo Marijo, Gospino pozdravljenje te niz pučkih marijanskih pjesama za pojedina liturgijska vremena. Uz to je dodano obrazloženje štovanja Marije: jer je Majka Božja, jer sve nadvisuje milošću i jer je naša zagovornica.¹⁸ Zatim je biskupijski svećenik Ferdo Filipović objavio *Nauk katoličke vjere* u kojem se vrlo kratko govorio o Marijinom Bezgrešnom Začeću.¹⁹

Glasnik biskupije objavljuje godine 1877. članak *O zvonjenju na pozdrav Gospe*, zatim kratku ali bogatu okružnicu u kojoj biskup objavljuje zakladu za jedinstvo kršćana. Okružnica završava molitvom Mariji za jedinstvom kršćana.²⁰ Godine 1880. Glasnik donosi *Hvalospjev Materi Božjoj* od poljskog kraljevića sv. Kazimira,²¹ 1883. encikliku pape Lava XIII. o sv. krunici te Strossmayerovu okružnicu u kojoj tumači i preporučuje papinu želju.²² Od tada su upute i preporuke pobožnosti prema

¹⁷ Isto, str. 217.

¹⁸ *Kratki nauk krestjansko-katolički* - prema J. Deharbe, D. J., s molitvami i cerkvenimi pesmami, Osiek, 1861. (4. izdanje).

¹⁹ FILIPOVIĆ, F., *Nauk katoličke vjere*, Zagreb, 1868.

²⁰ Usp. *Glasnik biskupije Bosanske i Srijemske*, V(1877), 113 -114, 121 - 122 te 63-66.

²¹ Isto, VIII(1880), 59-60.

²² Isto, XI(1883), str.147-152 te 153-159.

Mariji vrlo česte. Propagiraju se i preporučuju brošure marijanskog sadržaja, kao npr. *Mjesec listopad* od Jerka Vlahovića²³ ili *Majka Božja Lourdeska* od Ignjata Horvata,²⁴ *Marijin mjesec* od Vicka Palunko.²⁵ Zatim Zbor duhovne mladeži dakovačke izdaje *Marijina djeca* od Josipa Spillmanna te *Pouka o škapularu B. D. Marije*.²⁶ Biskupijska tiskara izdaje 1883. *Katolički propovjednik* Hinka Hladačeka, u kojem se nalazi i 10 propovijedi o Mariji. Godine 1894. Glasnik objavljuje kratku i sadržajnu poslanicu biskupa Strossmayera o sv. krunici,²⁷ a najavljuje i novi marijanski časopis *Gospina krunica* koji će uređivati A.M. Miškov. Potkraj stoljeća pojavio se u Hrvatskoj i prvi priručnik mariologije, koji je priredio Ivan Bujanović, svećenik i profesor u Đakovačkom sjemeništu, u to vrijeme profesor na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu. Glasnik biskupije tom prigodom objavljuje opširnu ocjenu ovog mariološkog privenca. Autor ocjene je dakovački profesor Alojzije Vincetić.²⁸ Mislim da smijemo ustvrditi da je i putem tiska biskupija vrlo osvježena marijanskom pobožnošću.

Jedinstvo Crkava pod zaštitom Bezgrešnog Začeca Bl. Dj. Marije

Jedna od glavnih i životnih Strossmayerovih aktivnosti bio je njegov rad na sjedinjenju Crkava, Pravoslavnih slavenskih crkava s Katoličkom crkvom. I ovo je polje svojega djelovanja stavio pod zaštitu Majke Božje.

U Katoličkoj je crkvi već od sredine 19. stoljeća postojalo molitveno društvo koje si je postavilo zadatak moliti se Majci Božjoj za sjedinjenje Crkava. Utemeljitelj mu je ruski diplomat Gregorije Šuvalov, koji je poslije, kao redovnik barnabita, nosio ime otac Augustin. Znajući koliko pravoslavni štuju Bogorodicu i videći u štovanju Marije ono što nam je zajedničko, Strossmayer je na blagdan sv. Josipa godine 1877. utemeljio zakladu od 500 forinti sa svrhom da se svake prve subote u mjesecu u kapelici Bezgrešnog Začeca Bl. Dj. Marije u Bogoslovnom sjemeništu u Đakovu slavi pjevana misa na čast Bezgrešne Djevice za sjedinjenje pravoslavnih slavenskih naroda s Katoličkom crkvom.²⁹ To je bila ujedno

---

²³ Isto, XVIII(1890), 232.

²⁴ Isto, XX(1892), 214.

²⁵ Isto, 106.

²⁶ Isto, XXVI(1898), 16.

²⁷ Isto, XXII(1894), 161-168.

²⁸ Isto, XXVII(1899), 165-168.

i njegova želja da se mladi bogoslovi, budući svećenici, odgajaju u duhu jedinstva Crkava. U svojim pastirskim poslanicama i okružnicama često, napose uz ćirilometodske blagdane, poziva narod na molitvu za jedinstvo Crkava.

Jezgra oko koje bi se slavenski narodi imali okupljati nacionalno, kulturno i napose religiozno za Strossmayera je bila ćirilometodska baština, odnosno sama sv. braća Ćiril i Metod. Oni su slavenske narode učili kako biti kršćani u zajednici s Rimskom crkvom i u isto vrijeme ostati Slaveni, sa svojom slavenskom kulturom i identitetom. Zato je nastojao najprije u Hrvatskoj obnoviti kult apostola i prosvjetitelja Slavena te njihovu duhovnu baštinu, glagoljicu i staroslavenski jezik u liturgiji, proširiti na sve hrvatske biskupije. U isto je vrijeme s mnogim uglednim crkvenim osobama pionirima jedinstva kod pape Lava XIII. nastojao da slavenskim narodima posveti dužnu pažnju. I doista, godine 1880. papa Leon XIII. objavi encikliku *Grande munus*, kojom je sv. Ćirila i Metoda uvrstio u kalendar svetaca opće Katoličke crkve, jer su ih do tada, uz pravoslavne slavenske narode, slavili samo Slaveni katolici. Tako su sv. Braća postala duhovno blago obiju Crkava, a Slavenima zajednička baština, koja bi ih - po Strossmayerovoj viziji - mogla sve okupiti u jednoj Crkvi s Rimskim biskupom na čelu.

I ovu je viziju Strossmayer stavio pod zaštitu Marije Bogorodice. Naime, nakon objavljivanja enciklike *Grande munus* Strossmayer je u talijanskom, europskom i konačno u našem trsatskom Marijinom svetištu u Loretu odlučio sagraditi kapelu posvećenu sv. Ćirilu i Metodu, da vizija sjedinjenja bude pod Marijinim okriljem, da zapadnom katoličkom svijetu pokaže ljepotu i bogatstvo slavenske crkvenosti te da europskim hodočasnici preporuču u molitve jedinstvo Slavena s Katoličkom crkvom. Plan je ostvaren i kapelica je dovršena godine 1897, a blagoslovio ju je, vodeći sa sobom veliko hrvatsko hodočašće, nasljednik već ostarjelog Strossmayera na polju jedinstva, sarajevski nadbiskup Josip Stadler.

Na kraju moram istaknuti još jedno područje na kojem je biskup Strossmayer i likom Majke Božje želio duhovno oblikovati svoj narod. To je njegova Galerija slika. Kad ju je darovao Zagrebu, odnosno izričito Hrvatskoj, naglasio je i tu funkciju darovanih slika: da duhovno i religiozno odgajaju mlade generacije. A velik broj izložaka upravo je prikazivao Marijin lik.

Možda ne bi bilo pretjerano, uz druge počasne naslove koje je nosio, Strossmayeru dati i naslov *marijanski biskup*. Postao je biskup u znaku Marije, svoje biskupsko djelovanje obavljao je pod njezinom

²⁹ Usp. CEPELIĆ, M. - PAVIĆ, M., nav. dj., str. 757.

zaštitom, biskupiji je dao marijanski lik u duhu suvremene mu Katoličke crkve. Umro je pod Marijinim okriljem. Naime, A. Anderlić, opisujući posljednje trenutke biskupove, piše: *"Primivši absoliciju zaželio je da se moli krunica. Sestre i ceremonijar klekše i započeli su glasno moliti krunicu, a biskup je skrstiv na prsima ruke pobožno otvorenim očima pratio molitvu."*³⁰ Marija mu je, po njegovij želji nad grobom i zagovara ga.

U svojoj je pak oporuci, koju je vlastitom rukom napisao 18. travnja 1895. godine, napisao i ovo: *"Ovo je moja posljednja volja i odluka... Moje tijelo želim, da se pristojnim doduše, ali ujedno jednostavnim načinom pokopa i to u kripti stolne crkve, na mjestu označenom, više oltara. Na kamenu, kojim će se locus zatvoriti, ima se u basreliefu u višoj strani metnuti Isus sudac živih i mrtvih sa svetom majkom svojom (podcrtao autor) sa svetimi apoštoli, u doljnoj strani ja sam, koj pred svojega suca stupam, noseći u ruki svojoj stolnu crkvu kano zalag milosti i milosrda i to praćen, kano ti preporučem, svetimi apoštoli Cyrilom i Metodom."*³¹

Zahvalna i marijanskom pobožnošću oživljena biskupija Bosansko-đakovačka i Srijemska ispunila je svojem duhovnom ocu i pastiru njegovu posljednju želju.

□ Riassunto

Nei cinquantacinque anni del suo pontificato il vescovo J.J. Strossmayer (1850-1905) ha svolto una ricchissima attività pastorale ed ha definitivamente dato alla sua diocesi la fisionimia tridentina. La speciale cura l'ha dedicata al culto della Madre di Dio. Per la sua consacrazione vescovile scelse il giorno della Nascita della Vergine Maria (l'8 settembre 1850) ed in quell'occasione dedicò la sua diocesi alla protezione materna della Vergine. Con grande gioia e con la bellissima lettera pastorale annunciò la proclamazione del dogma dell'Immacolata concezione della Vergine. Poi, durante la sua vita, ogni anno tutta la diocesi ha celebrato questa festa con speciali preparazioni.

Ha costruito tre principali santuari mariani della diocesi, rinnovò numerose chiese mariane e cappelle votive. Incoraggiava i parroci di propagare il culto della Beata Vergine. Alla sua chiesa cattedrale a Đakovo diede il vivissimo segno del culto mariano. Nelle sue lettere pastorali dirigeva nell'ambito dell'attività pastorale la propagazione del culto mariano. Raccomandava le fraternità mariane: del rosario, della santa famiglia, le congregazioni mariane... Negli

³⁰ Usp. *Glasnik biskupije Bosanske i Srijemske*, XXXIII(1905), 53.

³¹ Isto, 59.

ultimi due decenni della sua vita svolse una ricca attività di stampa di tematica mariana. L'attività del vescovo Strossmayer per la riunione delle Chiese, Romanocattolica con le chiese ortodosse slave è molto nota. Anche questa sua attività egli la pose 1877 sotto la protezione della Vergine, e fece costruire una cappella votiva dei santi Cirillo e Metodio, Apostoli degli popoli slavi, nel Santuario mariano a Loreto.

Il vescovo Strossmayer fu anche un grande collezionista delle opere d'arte e fu il fondatore della grande Galleria d'arte a Zagabria. Numerosissime sono le opere d'arte della sua collezione le quali glorificano proprio la Madonna. Regalando la Galleria d'arte alla nazione lui voleva che essa diventasse la scuola permanente di cultura e di religiosità del popolo croato.

Finalmente, nel suo testamento chiese che sul suo monumento sepolcrale, accanto al Cristo giudice, fosse presentata anche la Santissima Protettrice.